

Máthé Andrea

A Schaulager és a 43. Art Basel

Valószínűleg kevés olyan látogató jár kortárs képzőművészeti kiállításokra, akinek ne jutna eszébe, hogy vajon mi lesz bemutatásukat követően az egyes alkotások sorsa. Elgondolkodtató ez, főként akkor, ha efemer anyagból készült vagy talált tárgy, vagy éppen egy hatalmas és bonyolult installáció a kiállított mű. Ki az, aki gondoskodik róluk, és ha van ilyen, akkor vajon hogyan és miként teszi mindezt? Például ha 1917-ben Alfred Stieglitz, amikor a Független Művészek Társasága visszautasította, nem fotózza le műtermében és nem jelenti meg Marcel Duchamp *Szökőkút* című alkotását (a) *The Blind Man* című New Yorki dadaista

folyóirat második számában, akkor azt talán ma már csak legendaként, nem pedig valóságként és fordulópontként említené a művészettörténet, hiszen az eredetije elveszett. Pedig ezt az átlényegített piszoárt még nem is lett volna túl bonyolult tárolni valahol.

A Schaulager intézménye¹ – amely 2003-ban Dieter Roth kiállításával nyílt meg – épp a fenti problémákra is reflektálva jött létre 1999-ben a LAURENZ ALAPÍTVÁNY² létrehozásával, amelynek az egyik fő célja az volt, hogy eredeti állagában őrizze meg és tárolja, az elméleti és történeti kutatások számára pedig elérhetővé tegye a kortárs képzőművészeti alkotásokat. A háttérben az EMMANUEL HOFFMANN ALAPÍTVÁNY áll, amelyet 1933-ban hozott létre Maja Hoffmann-Stehlin (Maja Sacher) férje, Emanuel Hoffmann emlékére. Elkötelezetten

¹ www.schaulager.org

² A Laurenz Alapítványt a Maja Oeri és Hans U. Bodenmann házaspár fiúk, a fiatalon elhunyt Laurenz Jakob emlékére hozta létre.

Schaulager® Münchenstein/Basel, Herzog & de Meuron, Architects
© fotó: Heinrich Helfenstein, Zürich

Schaulager Satellite, Messeplatz Basel / Art Basel, 2012. június 4–17.
© fotó: Tom Bisig, Basel

és értően gyűjtötte a kortárs alkotásokat, majd 1941-ben tartós letét keretében (permanent loan) átadta a gyűjteményt a Kunstmuseum Baselnek³ annak érdekében, hogy az a nagyközönség számára is láthatóvá váljon. Mivel a kortárs művek gyűjtését egyre nagyobb intenzitással folytatta, Maja Sacher egy kortárs művészeti múzeum megalapítását is kezdeményezte, amely 1980-ban valósult meg (Museum für Gegenwartkunst); ekkor a Kunstmuseum Baseltől ide került az Emmanuel-Hoffmann Alapítvány anyagának nagyobbik része.

Maja Oeri, Maja Sacher-Stehlin unokája, az Emmanuel-Hoffmann Alapítvány műveire, tapasztalataira és tőkéjére alapozva teremtette meg az említett Laurenz Alapítványt, amely a Schaulager alapja és kerete; jelenleg mindkettőnek ő az elnöke, így a személyes érintettségű műgyűjtés – amelynek Maja Oeri az irányítója kis létszámú elnökséggel, de felkért szakértők is részt vesznek benne – folyamatossága és színvonalát biztosította. A Schaulager céljait röviden három szóban összefoglaló ars poetica is jelzi mindezt: megőrizni, tanulmányozni, megosztani. A restaurálás, a konferenciák rendezése, a kutatói munka biztosítása mellett mindebbe beletartozik az is, hogy ösztöndíjakat ajánl fel, évente pedig lehetőséget ad egy-egy meghívott művésznek arra, hogy alkotást hozzon létre a Schaulager épületének specifikusan egyedi terében. Ami a megosztást illeti, az a Schaulager épületében elsősorban a kutatás és az oktatás szintjén működik. Az intézmény azonban a nagyközönségtől sem zárkózik el, hiszen a művek a már említett Museum für Gegenwartskunstban láthatóak, ahol mindig bemutatják az újabb szerzeményeket is (Neue Sammlungpräsentation).

Ma a gyűjtemény megközelítően százötven művészeti műve tartalmaz különféle képzőművészeti műfajú (rajz, festmény, szobor, installáció) alkotásokat. A kezdetet az 1920-as évek jelentik – pl. Paul Klee, Max Ernst, Picasso, Delaunay munkái révén –, az 1960-as 70-es éveket olyan alkotók nevei és művei fémjelzik, mint Joseph Beuys vagy Bruce Nauman –, a kortárs szcénát pedig – többek között – Jeff Wall, Katharina Fritsch, Fiona Tan és Andrea Zittel alkotásai képviselik.⁴ Az alapcélból következő törekvésnek meglehetősen nagy a helyigénye, hiszen műalkotásokat – még a többféle, érzékeny anyagú alkotórészekből álló installáció-

okat is – nem becsomagolva raktározni, hanem kiállításszerűen az eredetileg szánt összeállításban vagy helyzetben bemutatni, és így szembeállítani a szokásos műtárgy-elérhetetlenséggel, nem egyszerű feladat. Mindehhez az Alapítvány vezetői egy nagyon sajátos épületet terveztek a HERZOG & DE MEURON építészirodával,⁵ amelynek munkái világszerte megtalálhatóak és (el)ismertek. Jelenleg is zajló egyik átépítésük, az új kiállítócsarnok a Messeplatzot érinti, ahol az Art Baselt is rendezték, és amelynek részeként a Schaulager is bemutatkozott egy, a főépülethez illesztett, szintén a neves építésziroda által tervezett ideiglenes, nagy hófehér felületekből és világos nyersfából készített szatellit-szárnyal,⁶ amelyben ízelítőt adott a tevékenységéből. A bemutatkozó kiállítás kiemelt jelentőségét mutatta, hogy a Schaulager képviseletében a látogatókat MAJA OERI elnök fogadta BETTINE FRIEDLI kurátorral és CATHERINE SCHOTT kommunikációs vezetővel együtt. Ez azért számított kivételes lehetőségnek, mert a Schaulager egyébként nem galériaként vagy múzeumként nyitott a közönség számára – kizárólag előzetes bejelentkezés esetén látogatható, és évente egyszer rendeznek nyílt napot –, hanem inkább gondolkodásmódjában, a kortárs művészetekhez való egyedi megközelítés, út felvállalásában. Évenként-kétévenként egy-

3 www.kunstmuseumbasel.ch
4 A művészek listája: http://schaulager.org/en/index.php?pfad=eh_stiftung/sammlung/kuenstler

5 www.herzogdemeuron.com
6 <http://schaulager.org/satellite/en>

szer rendeznek kiállítást,⁷ időszakonként pedig művészetelméleti konferenciákat tartanak.⁸ Az *Art Basel*-szatellit külső felületein is, de az auditóriumként, leülésre alkalmas lépcsősorral tervezett első kiállítótermében is folyamatosan filmeket vetítettek a Schaulager kiállításairól, művészeiről, műtárgyairól, koncepciójáról. Innen lehetett feljutni az emeletnyi magasságban lévő tagolt – de nem elválasztott – következő kiállítórészbe, ahol vitrinekben mutattak be gyűjteményük különlegesebb tárgyait (pl. Cindy Sherman-művek kellékeit), valamint rövidebb videókat oktatói, kutatói és restaurálási tevékenységükről. A hófehér szín és a meglepő tereosztások szellősséget, könnyedséget, átláthatóságot biztosítottak az egész kiállítótérnek. A szatellit szárnynak ez az építészeti megoldása egyébként kívülről is egyértelműen domináns szerepet vívott ki magának azáltal, ahogy az Art Basel viszonylag semleges főbejárata mellett képezett egy rendkívül hangsúlyos ellenpontot. A Messeplatz belseje felé törekvő szilánk- vagy ékforma a művészeti vásárra ellátogatók fő útvo-nalába esett, így szinte megkerülhetetlen volt. A Schaulager ezzel a gesztusával sem hagyott kétséget afelől, hogy a kortárs művészet közvetítéséhez a kifinomult és szofisztikált (köz)téri formálást-alkítást – mondhatni a világszínvo-nalú építészetet – mennyire lényegesnek tekinti. Nincs ez másként a Schaulager fő épülete esetében sem, amely Basel Stadt és Basel Land hatá-rán, Münchensteinben épült fel: belül ötszintes, árkádos, üvegfelületes megoldása kívülről egyáltalán nem látható. A Laurenz Alapítvány vezetői, Maja Oeri és HANS U. BODENMANN elképzelé-sei alapján és megbízásából (szintén) a Herzog & De Meuron egy ötszögű házat tervezett a már meglévő modern, kortárs, valamint majdani műalkotások megőrzésére, illetve az ezekkel fog-lalkozó kutatások számára. Az ipari negyedben elhelyezkedő képzőművészeti központ kívülről zárt doboznak látszik, amely valójában egy igen trükkös megoldás: befoglaló formájával látszó-lag beáll az ipari csarnokok sorába, ám közeledve hozzá feltárul, hogy mennyire cizellált, soha nem látott egyedi megoldásokat vonultat fel: például az illesztések nélküli, utólag még kézi munkával is megfaragott betonhomlokzatot. Ez a „doboz” maga is műalkotás – önmaga és a Schaulager legjobb reklámja –, a befoglaló formán egy csíkban mintha hasadás futna körbe, falainak domborodó faktúrájú, a „természetes földhöz” hasonlító borítása pedig egyszerre kelt archaikus

7 Dieter Roth (2003), Herzog und De Meuron (2004), Jeff Wall (2005), Tacita Dean (2006), Robert Gober (2007), Monika Sosnowska, Andrea Zittel (2008), Holbein to Tillmans. Prominent Guests from the Kunstmuseum Basel (2009), Matthew Barney (2012), Francis Alys (2011). Utóbbihoz ld.: Balkon, 2011/7,8, 26-29.
8 *eikones* címmel 2011-ben ötödik alkalommal rendeztek konferenciát.

Schaulager® Münchenstein/Basel, Herzog & de Meuron, Architekten
TACITA DEAN: Analogue: Films, Photographs, Drawings 1991–2006
FRANCIS ALYS: The Sign Painting Project (1993–97): A Revision, 2006 © fotó: Tom Bisig, Basel

Schaulager® Münchenstein/Basel, Herzog & de Meuron, Architects
HERZOG & DE MEURON. No. 250. An Exhibition, 2004
© fotó: Ruedi Walti, Basel

PETER FISCHLI AND DAVID WEISS
Tisch, 1992–1993
Emanuel Hoffmann Foundation, on permanent loan to the Öffentliche Kunstsammlung Basel

Kádár Krisztina

Révész László László művészete, ahogyan egy nyugati művészet-teoretikus látja

és újszerű hatást.⁹ Bejárata – kis ház a nagy házban, rész az egészben megoldással – ezzel szemben nyitott, és már láthatóvá teszi, ahogy belső tere kitágul és egyben feltárul a belépő előtt. Hatalmas és változatosan elhelyezett falfelületei – kívül és belül is – kiváló lehetőséget nyújtanak a kivetések és a nagy művek számára, a kívülről beengedett fény és a belső világítás összhangja mindenre megfelelő rálátást biztosít. Ezen kívül könyvtár, olvasóterem, kutatószobák, restauráló terek, tanterem is rendelkezésre állnak a modern és kortárs művészetet tanulók és kutatók számára.¹⁰

A Schaulager szorosan együttműködik a bázeli egyetem művészetelméleti karával, követve azt a felismerést, hogy csak az képes törődni, foglalkozni a művészettel, aki érdeklődik iránta és értékeli, s így az élethez tartozóként fogja fel. Szükség van arra, hogy legyenek olyanok, akik folyamatosan továbbadják ezt a szemléletmódot, ezért helyez hangsúlyt arra, hogy az újabb generációknak átadja ezt a tudást. Egyik kiadványuk, s Gottfried Boehm¹¹ professzor is az *Art Baselen* bemutatott videók egyikén felteszi a kérdést: vajon hol kezdődik az élet és hol végződik a művészet? A válasz többek között utal arra az egzisztenciális-összefonódó ismeretelméleti problémára, ami ontológiai határokat feszeget: át kellene gondolni, hogy különválasztható-e egyáltalán az élet a művésztől, akár a művész, akár a befogadó számára? Amikor a művészetet a szórakozás, a politika vagy akár wellness és az élménylubickolás irányába terelik bizonyos érdekek, akkor nagyon fontos hangsúlyozni azt, hogy a művészet igazából egyáltalán nem azonos ezzel, nem egy placebo-hatást kifejtő szórakozás, hanem koncentrációt és figyelmet igénylő tevékenység, felelősségteljes munka, mint ahogy azt Boehm professzor is állítja. Semmi kétség afelől, hogy a Schaulager ennek jegyében fejti ki hármas tevékenységét, figyelve és gondot fordítva arra, hogy a gyakorlat mellett a felmerülő elméleti kérdésekkel is foglalkozzon. Az intézmény törekvéseit és beállítottságát pontosan jelzi vezetőinek az a meggyőződése, amely szerint „[H]a a művészet nem látható, akkor nem él. Törődés nélkül pedig a művészet veszélyeztetett.” Ezzel pedig minden kételkedés nélkül egyetérthetünk.

⁹ Ross Jenner: *Building Site: The Schaulager by Herzog & De Meuron and Zumthor's Field Chapel at Wachendorf*, Proceedings of the Theoretical Currents II: Architecture and its Horizons Conference – Lincoln, UK, 2012.

¹⁰ A könyvtári ismertető: www.kunstgestaltungarchitektur.ch; katalógusa elérhető: <http://aleph.unibas.ch>

¹¹ Magyar nyelven megjelent könyve: Gottfried Boehm: *Paul Cézanne, Montagne, Sainte-Victoire. Válogatott művészeti írások*, Kijárat Kiadó, Budapest, 2005, válogatta és szerkesztette Bacsó Béla, fordította Csobó Péter et al. 2012. októberében épp Gottfried Boehm tiszteletére tartanak majd konferenciát *A kép és a képek* címmel: <http://schaulager.org/en/index.php?pfad=veranstaltung&veranstaltungId=2486archiv>

A római Pincio dombon a 19. század végén sétálgató Daisy Miller története azért ért szomorú véget, mert a fiatal amerikai nő nem ismerte föl az általa mélyen csodált európai kultúra álszentségét, kiüresedtségét. Henry James premodern regényének fiktív hősnőjétől eltérően az osztrák művészet-teoretikus, író, költő és képzőművész CHRISTIAN ZILLNER nagyon is valóságos, ő tényleg sétált a hírneves Pinciön, viszont lesújtó véleménye van saját kora kultúrájáról. Olyannyira, hogy festőművész barátjával Róma ismert, „történelmi” színhelyein folytatott beszélgetései egy könyv megírására ihlették, amiben a huszadik században százkutcba jutott festészet új útját keresi. *A Beyond Modern and Postmodern* című kötetben, amint az alcím – *The Work of Hungarian Artist László László Révész* – sejtetni engedi, a reménytelen kiutat a magyar festőművész munkásságában meg is találja.

A modern és posztmodern művészetet, illetve leginkább talán jelen szerepét és recepcióját kárhóztató írása egyben éles társadalomkritika a modernitás koráról, melyet a szerző szemében a múzeum jelenít meg. Úgy látja, a kor mindent, amit autentikusnak ítél, „muzeumifikál” – még a Pincio halmára vezető lépcsősor, sőt a táj is múzeumszerű, maga a természet is mesterséges alkotás.¹ Az 'autentikus' tárgyakból így létrehozott múzeumok nem egyebek, mint a mára csődbe jutott nemzetállamok – maguk is fiktív kreációk – jel(entés)bankjai. Műtárgyak transzcendenciától megfosztott raktárai, legfeljebb az alkotóknak emléket állító mauzóleumok, mint Zaha Hadid a kortárs művészeteket bemutató 2009-ben megnyitott római épülete, a modernitás infantilizmusát már a nevében is tükröző MAXXI.

¹ Christian Zillner: *Beyond Modern and Postmodern, The Works of the Hungarian Artist László László Révész*, Kiadók: InnenBooks és Faur Zsófia Galéria, ISBN 9789638883469, 2010; 10. o.

RÉVEZS LÁSZLÓ
LÁSZLÓ
The Personal
and the Sacred,
11,7 × 7,2 cm ezüst
gelatin, 1984,
Erdély Miklós
Alapítvány
tulajdona